

Bolszewickie represje wobec anarchistów w Wołogdzie

**Krótką relacją z bolszewickich represji wobec ruchu
anarchistycznego w Wołogdzie w latach bezpośrednio po rewolucji
rosyjskiej 1917 r.**

Nick Heath

W kwietniu 1918 roku z Moskwy przyszedł telegram o wystąpieniach anarchistów. W tym czasie anarchiści w Wołogdzie stali się bezczelni. Zajęli budynek hotelu „Europa”, wyposażyli go w karabiny maszynowe... Zamienili go w prawie niepokonaną twierdzę. Wielu z nich okazało się pochodzić z Piotrogradu. Czerwona Gwardia otrzymała rozkaz od gubernialnego komitetu wykonawczego, aby za wszelką cenę rozbroić anarchistów. Zadanie to zostało wykonane w ciągu jednej nocy. Czerwona Gwardia musiała zmagać się z tak zwanymi „agresywnymi” grupami anarchistów, którzy wracali z frontu z dawnej armii. Jeden z tych oddziałów, który przybył z Jarosławia do Wołogdy, był dobrze uzbrojony, miał nawet kilka dużych dział. Anarchiści chwyтали wszystko, co wpadło im w ręce. Aby uniemożliwić im organizowanie zamieszek w Wołogdzie, Czerwona Gwardia i pułk łotewski umiejętnie manewrowały oddziałem anarchistów.

K. P. Juszkw „Z rewolucyjnej przeszłości Wołogdy. Za władzę Sowietów: Wspomnienia bolszewików z Wołogdy”. Wołogda, 1957. s.26.

Mamy dostęp do wystarczającej ilości informacji w języku angielskim na temat represji w kwietniu 1918 r. przeciwko anarchistom w Moskwie i w mniejszym stopniu w Piotrogradzie. Mniej jest informacji na temat bolszewickich represji wobec anarchistów w innych ośrodkach miejskich w tym samym czasie, takich jak Carycyn i Wołogda. W tym artykule chcę rzucić nieco światła na represje w Wołogdzie.

Anarchiści w regionie Wołogdy (gubernie: Wołogodzka, Północno-Dwińska, Czerepowiecka) rozpoczęli swoją działalność w 1917 roku. Pierwsze grupy anarchistyczne powstały w fabryce artyleryjskiej Suchona w Wołogdzie, gdzie pracownikiem był anarchista Aleksander Dymitrowicz Fiedorow, (znany w ruchu anarchistycznym jako Aleksiej lub Robotnik Aleksiej). Fiedorow, urodzony w 1883 roku, często przemawiał na wiecach i był liderem w tworzeniu ruchu anarchistycznego w Wołogdzie. Michaił Wietoszkina opisał Fiedorowa w swoich wspomnieniach jako „bardzo hałaśliwego i aktywnego robotnika”.

Północna Federacja Anarchistów powstała w 1918 roku i zajęła Hotel Passage przy ulicy Obhukowskiej 57. Miała 350 aktywnych zwolenników. Na jej transparentach widniały slogany: „Ani boga, ani pana! Duch zniszczenia jest duchem stworzenia. Niech przyszłość obfituje!” Federacja postanowiła wydawać gazetę „Przyszłość”, której redaktorem był Fiedorow.

Pierwszy numer ukazał się 10 kwietnia. Planowano wydawać ją dwa razy w tygodniu, ale z powodów, które zostaną opisane poniżej, ukazało się tylko kilka numerów.

Hotel zajmowany przez anarchistów był silnie ufortyfikowany, a wokół budynku rozmieszczono szereg dział i karabinów maszynowych. Anarchiści zgromadzili w budynku duży zbiór literatury oraz utworzyli uzbrojoną jednostkę o nazwie Anarcho-Proletariacki Regiment Towarzysza Bakunina.

Wołogda była głównym węzłem kolejowym, więc wkrótce miejscowi anarchiści zostali wzmocnieni przez innych z Piotrogradu, Jarosławia i Galicza, zwiększając liczbę anarchistów w mieście do dziewięciuset. 20 marca kolejny oddział anarchokomunistów przybył do Wołogdy i zajął hotel Europa.

Trzy tygodnie później gazety w Wołogdzie donosiły: „Kilka dni temu do naszego miasta przybył oddział anarchistów z Kronsztadu w liczbie 20 osób. Za nimi przybyły dwa kolejne oddziały w liczbie 52 i 200 osób”... Ale już w lutym tego samego roku miało miejsce złowieszcze wydarzenie — aresztowanie sześciu anarchistów pod przywództwem W. I. Czernowa. Zostali oni aresztowani i uwięzieni na dwa dni, po czym zostali zwolnieni po podpisaniu zobowiązania, że nie będą podejmować działań zbrojnych przeciwko władzy radzieckiej.

Po ataku na moskiewskich anarchistów w nocy z 11 na 12 kwietnia, 15 kwietnia wydano rozkaz zaatakowania anarchistów w Wołogdzie. Operacją kierował szef miejscowej Czeki, P. N. Aleksandrow. 8. pułk łotewski, wchodzący w skład garnizonu w Wołogdzie, otoczył hotel Europa o 5 rano.

Po krótkim ostrzale z karabinów maszynowych nastąpił atak. Anarchiści zostali zaskoczeni i zdecydowali się poddać. Zarekwirowano czterdzieści karabinów, dwieście naboji, dziesięć granatów ręcznych, kilka karabinów maszynowych i sześć granatów piroksylinowych. Aresztowano około stu anarchistów, w tym Fiedorowa. W hotelu Passage schwytano anarchistę M. Sobielewa i skonfiskowano mu kilka granatów ręcznych i rewolwer.

Sekretarz ambasady francuskiej, hrabia Louis de Robien, który był w tym czasie w Wołogdzie, napisał pochlebnie w swoim dzienniku: „Walka toczyła się na ulicach, a nawet na dworcu, a Sowieci aresztowali grupę anarchistów, ukrywających się w niektórych domach i wagonach kolejowych [...]”.

Operacja przeciwko anarchistom, której byliśmy świadkami tutaj, miała miejsce również w innych rosyjskich miastach, zwłaszcza w Moskwie [...] Nadszedł czas, aby coś zrobić, ponieważ anarchiści terroryzowali ludność, zajmowali domy, wypędzali lokatorów i przywłaszczali sobie wszystko, co chcieli [...] Konieczne było zastosowanie siły”.

Anarchistom aresztowanym w „Europie” kazano opuścić Wołogdę w ciągu 24 godzin.

Północna Federacja Anarchistów zażądała od Komitetu Wykonawczego Sowietu w Wołogdzie wyjaśnienia, dlaczego taka akcja miała miejsce. Przewodniczący komitetu wykonawczego Sz. Z. Eliawa i P. N. Aleksandrow wyjaśnili, że otrzymano informację, że anarchiści zamierzają wysadzić sowiet w powietrze, ponadto otrzymano raporty z Piotrogradu, że wśród anarchistów są elementy kryminalne. Ponieważ te zarzuty okazały się całkowicie fałszywe, wszyscy aresztowani zostali zwolnieni.

Na spotkaniu, które nastąpiło później, anarchiści oskarżyli bolszewików o uzurpację władzy i zdradę sprawy rewolucji, i odwołali swoich przedstawicieli ze wszystkich sowieckich instytucji.

W drugim numerze „Przyszłości” Fiedorow ostro zaprotestował przeciwko akcji, pisząc: „Po zapoznaniu się z obecną sytuacją anarchiści Federacji Północnej doszli do przekonania, że **prawdziwa władza sowiecka nie jest władzą robotników i chłopów**” oraz że „dyktatura partii bolszewickiej ogłosiła niekontrolowany terror, który w dużym stopniu sparaliżował całe polityczne i ekonomiczne życie kraju [...] Władze skompromitowały się tak bardzo, że żaden anarchista nie jest w stanie mieć nic wspólnego z byłymi przyjaciółmi, którzy teraz są zdrajcami”.

Po tym ukazały się jeszcze dwa numery „Przyszłości”, następnie zakazanej przez władze sowieckie, a w czerwcu 1918 roku jeden numer gazety „Świt Anarchii”. W lipcu 1918 roku

Fiedorow przemawiał na wiecu w Głównych Warsztatach Kolejowych, gdzie ostro krytykował rząd sowiecki, domagał się zakończenia wojny domowej i przywrócenia swobód.

W odpowiedzi przewodniczący Wojewódzkiego Komitetu Wykonawczego Michaił Wietoszkina wysłał list do Czeki z żądaniem aresztowania Fiedorowa. Przy aresztowaniu Fiedorow podał fałszywe nazwisko i uciekł z miasta. Poszukiwania go zakończyły się w lutym 1919 roku wraz z amnestią ogłoszoną w rocznicę rewolucji.

W międzyczasie Fiedorow był delegatem Wołogdy na kongresie Północnej Federacji Grup Anarchistycznych, który odbył się w Brińsku w dniach 6-11 sierpnia 1918 roku. Powiedział on, że anarchiści mieli wielki wpływ w warsztatach kolejowych, że idee anarchistyczne były popularne wśród robotników i chłopów, ale brak sił teoretycznych hamował postęp anarchizmu w Wołogdzie.

W celu nawiązania stosunków z anarchistami w Wiatce, Galiczu, Czerepowcu itd. do Wołogdy przybył uzbrojony anarchistyczny oddział partyzancki, który przyłączył się do lokalnej organizacji i został poproszony o powstrzymanie się od konfiskat i rekwizycji. Fiedorow skomentował również bolszewicki atak na hotel „Europa”, mówiąc, że wskutek ataku biblioteka i sala klubowa zostały poważnie uszkodzone.

Przybycie wykładowcy „v. V” (Wolf Gordin?) do Wołogdy także przyczyniło się do wzmocnienia anarchizmu. Po jego wyjeździe robotnicy często pytali, kiedy wróci. Teraz z powodu represji niemożliwe było organizowanie spotkań i wykładów, a „Przyszłość” została zamknięta przez władze.

Praca organizacyjna podupadała, stąd potrzeba wysyłania anarchistycznych wykładowców do Wołogdy. Fiedorow skomentował również rosnącą popularność anarchizmu wśród chłopów. Wspomniał o powstaniu chłopskim na obszarze siedmiu miejscowości w obwodzie czerepowieckim przeciwko mobilizacji wojskowej i konfiskacie koni. Do stłumienia powstania wysłano dwa pułki żołnierzy Armii Czerwonej, spalono całe wsie, a chłopów ostrzeliwano z dział i rozstrzeliwano. Próbowano założyć rolniczą komunę, która dostarczałaby żywność pracownikom kolei, ale to się nie udało.

W styczniu 1919 r. inna anarchistyczna komuna rolnicza założona w pobliżu Wołogdy została natychmiast rozbita przez władze sowieckie.

Latem 1919 roku, według miejscowego czekisty Nikołaja Sinicyna, na stację w Wołogdzie przybył pociąg pełen anarchistycznych marynarzy. Otoczeni przez bolszewików marynarze odmówili negocjacji i zagrozili ostrzelaniem stacji z karabinów maszynowych. Pozwolono im jechać dalej wzdłuż linii kolejowej.

Sinicyn relacjonuje: „Pamiętam, że na większości wagonów wypisane były anarchistyczne hasła, a w jednym z wagonów do drzwi przymocowany był czarny sztandar anarchistów z czaszką i skrzyżowanymi piszczelami”. Wspomina również, że oddzielne grupy anarchistów zostały rozbrojone także w Wielkim Ustiugu, Czerepowcu i wśród studentów w Totmie.

Fiedorow wrócił do Wołogdy w 1920 roku. Mieszkał przy ulicy Kabylińskiej 3 (obecnie ulica Klary Zetkin). Mieścił się tam klub anarchistyczny i biblioteka. Założono podziemną

drukarnię i Fiedorow wraz z N.A. Sołncewem¹ i M.P. Suchowem zaczęli publikować „Walkę” i próbowali stworzyć grupy Związku Chłopów Północy i Związku Plantatorów Zbóż mające na celu szerzenie idei anarchistycznych wśród chłopów.

23 marca Fiedorow, Sołncew i Suchow zostali aresztowani przez CzeKa. Która skonfiskowała duże ilości czcionek drukarskich, maszynę do pisania, ulotki i egzemplarze „Walki”. 1 maja 1920 roku Fiedorow został skazany na karę obozu do końca wojny domowej.

W miesięcznym przeglądzie OGPU (nowa nazwa CzeKa) donosiła w 1922 roku, że: „W guberniach Archangielskiej i Północno-Dwińskiej we wsiach, gdzie prowadzona jest agitacja przeciwko wprowadzeniu podatku w naturze (Wołogda, Irkuck i Gubernia Primorska), miała miejsce tajna działalność prowadzona przez zesłańców-anarchistów. W guberni wołogodzkiej wśród chłopów rozprzestrzeniają się odezwy i planuje się utworzenie chłopskiego związku zawodowego”.

Fiedorow został ponownie aresztowany 21 listopada 1921 roku i skazany na dwa lata w izolacji politycznej. Ponownie aresztowany w 1925 roku, w lipcu skazany na 3 lata. W grudniu 1927 roku zwrócił się do wołogodzkiego komitetu Partii Komunistycznej z listem otwartym, w którym wyrzekł się swojej wcześniejszej walki politycznej i publicznie potępił anarchizm. W rezultacie został przedterminowo zwolniony.

Czy było to wynikiem złamania jego ducha, czy też podstępem, pozostaje kwestią dyskusyjną. Dziewięć lat później został ponownie aresztowany i zniknął w obozach bez dalszego śladu, najprawdopodobniej ginąc w masowych egzekucjach anarchistów pod koniec lat 30.

Uwaga: Innym anarchistą z Wołogdy był Aleksander Iwanowicz Łodygin, urodzony w Wołogdzie 1 listopada 1885 roku. Został anarchistą w 1917 roku i brał aktywny udział w ruchu w Wołogdzie. Aresztowany w 1938 roku zmarł około 1940 roku.

Źródła:

- Historia miasta Wołogda; Federacja Anarchistyczna.
- Hotel Passage, Wołogda.
- Panow, L. Kiedy gmach dyktatury był jeszcze w budowie: anarchiści w Wołogdzie.
- Kubsasow, A. L. Nadzwyczajna komisja do spraw walki z kontrrewolucyjnymi i opozycyjnymi partiami politycznymi na europejskiej północy Rosji (1918-1922).

---

¹ Nikołaj Aleksandrowicz Sołncew. Urodził się w Wołogdzie w 1893 roku. Pracownik rady. Anarchista-komunista. Skazany na 3 lata Syberii w 1922 roku. W 1926 roku mieszkał w Tule, gdzie został ponownie aresztowany i skazany na 3 lata. W 1941 roku został aresztowany w mieście Kasimow, powiat Kasimowski w obwodzie riazzańskim i skazany 6 lutego na 10 lat łagrów, gdzie prawdopodobnie zginął.

Anarcho-Biblioteka
Dobry pieróg to wywrotowy pieróg

Nick Heath
Bolszewickie represje wobec anarchistów w Wołogdzie
Krótka relacja z bolszewickich represji wobec ruchu anarchistycznego w Wołogdzie w
latach bezpośrednio po rewolucji rosyjskiej 1917 r.

161crew.bzzz.net
tłumaczenie KaNaKo, redakcja Petros

pl.anarchistlibraries.net